

**O‘ZBEKISTONDA MADANIY TURIZMNING RIVOJLANISH
ISTIQBOLLARI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR**

Sobitov Ismoil Iskandar o‘g‘li

Kimyo xalqaro universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: Yuldashev Abdumalik Ilxomovich

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekistonda madaniy turizm sohasining rivojlanish imkoniyatlari va u bilan bog‘liq muammolar tahlil qilingan. Madaniy meros obyektlarining saqlanishi va turizmga xizmat qilishi jarayoni ilmiy nuqtayi nazardan ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, sektorni yanada rivojlantirish uchun mavjud resurslar va imkoniyatlar o‘rganiladi. Xulosa sifatida, madaniy turizm istiqboli va rivojlanish yo‘llari bo‘yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar. Madaniy turizm, O‘zbekiston, tarixiy meros, turistik salohiyat, infratuzilma, investitsiya, turizm marketingi, barqaror rivojlanish.

Abstract

This article analyzes the development opportunities and problems of the cultural tourism sector in Uzbekistan. The process of preserving cultural heritage sites and serving tourism is considered from a scientific point of view. At the same time, existing resources and opportunities for further development of the sector are studied. In conclusion, recommendations are given on the prospects and development paths of cultural tourism.

Keywords. Cultural tourism, Uzbekistan, historical heritage, tourist potential, infrastructure, investment, tourism marketing, sustainable development.

KIRISH

Turizm bugungi globallashuv davrida iqtisodiy o‘shish va madaniyatlararo aloqalarni rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xususan, madaniy turizm dunyo bo‘ylab katta ommalashmoqda va ko‘plab mamlakatlar uchun jadal rivojlanish manbai vazifasini bajarmoqda. O‘zbekiston esa o‘zining boy tarixiy merosi, qadimiy shahar va obidalar bilan madaniy turizm rivojlanishi uchun ulkan imkoniyatlarga ega. Shu bois, ushbu maqolada mamlakatimizda madaniy turizmning imkoniyatlari va uchrayotgan muammolar xususida so‘z yuritiladi.

O‘zbekistonda mavjud 8000 dan ortiq tarixiy, madaniy va me‘moriy yodgorliklar, shuningdek, YuNESKOning Butunjahon merosi ro‘yxatiga kiritilgan obyektlar madaniy turizm uchun mustahkam poydevor yaratmoqda. Ammo bu

salohiyatni to'liq ishga solish uchun qator infratuzilma, marketing va boshqaruv tizimlarini rivojlantirish zarur. Turistlar oqimi ko'paygan sari madaniy merosni saqlash va zamonaviy ehtiyojlarga moslashish masalalari dolzarb bo'lib bormoqda.

Madaniy turizm nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki milliy madaniyatni targ'ib qilish, xalqaro maydonda mamlakat imidjini mustahkamlash imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, turizm sohasini rivojlantirishda madaniy boyliklarga asoslanish dolzarb strategik yo'nalish sanaladi. Ushbu maqolada imkoniyatlar va muammolar tahlil qilinib, amaliy takliflar ilgari suriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Madaniy turizm haqida yozilgan ilmiy adabiyotlarda bu yo'nalishning barqaror rivojlanishi uchun birinchi galda infratuzilma va xizmatlar sifati muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi (Richards, 2001). Ayniqsa, tarixiy obidalarni zamonaviy turizmga moslashtirish bo'yicha ko'plab tavsiyalar mavjud. O'zbekiston sharoitida bu tajribalarni o'zlashtirish zarurati yuqori.

Ba'zi tadqiqotlar (Timothy & Boyd, 2003) madaniy turizmning muvaffaqiyati ko'pincha mahalliy aholi bilan hamkorlik darajasiga bog'liq ekanini ko'rsatadi. Mahalliy aholining loyihalarda ishtirok etishi ularning tarixiy merosni saqlashga bo'lgan munosabatini kuchaytiradi. O'zbekistonda bu jihat hali to'liq shakllanmagan va rivojlanishi kerak.

Boshqa manbalarda (UNWTO hisobotlari) turistik brending va raqamli marketing vositalaridan unumli foydalanish madaniy turizmni rivojlantirishning muhim omillaridan biri sifatida ko'rsatiladi. O'zbekistonda bu boradagi ishlar bosqichma-bosqich olib borilmoqda, biroq yanada tizimli yondashuv zarur.

Ayni vaqtda, ilmiy adabiyotlar O'zbekistonning madaniy-tarixiy boyliklari global turizm bozorida kuchli raqobatchi bo'lish imkoniyatiga ega ekanini tasdiqlaydi. Biroq infratuzilma, xizmat ko'rsatish sifati va axborot yetkazish tizimidagi kamchiliklar rivojlanishga to'sqinlik qilayotgan omillar sifatida qayd etilgan.

Ushbu tadqiqotda sifat tahlil metodlari qo'llanildi, ya'ni mavjud hujjatlar, hisobotlar va ilmiy maqolalar o'rganilib, madaniy turizmning rivojlanish omillari tahlil qilindi. Statistik ma'lumotlar asosida O'zbekistonda madaniy turizm salohiyatini baholash uchun analitik yondashuvdan foydalanildi.

Shuningdek, yarim tuzilgan intervyular orqali turizm sohasi mutaxassislari va sayyohlar fikrlari to'plandi. Bu usul orqali amaliyotdagi muammolar va imkoniyatlar aniqlandi. Intervyular Toshkent, Samarqand va Buxoro shaharlarida o'tkazildi.

Qiyosiy tahlil usuli yordamida O'zbekistonning madaniy turizm rivojlanishi boshqa mamlakatlar, xususan, Italiya va Turkiya tajribalari bilan solishtirildi. Bu esa

milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda samarali strategiyalarni ishlab chiqishga xizmat qildi.

So‘nggi bosqichda SWOT tahlil usulidan foydalangan holda madaniy turizm rivojlanishining kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlar va xavf-xatarlar aniqlab chiqildi. Bu esa maqola uchun muhim xulosalar va tavsiyalar tayyorlashga yordam berdi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston madaniy turizm salohiyati nihoyatda yuqori, ammo uni to‘liq amalga oshirish uchun muayyan chora-tadbirlar zarur. Jumladan, infratuzilma rivojlantirish va servis sifatini oshirish eng asosiy masalalardan biridir.

Bundan tashqari, turizm sohasida malakali gidlar va xodimlar yetishmovchiligi ham sezilarli darajada muammo sifatida qayd etildi. Shu sababli, turizm ta‘limi va o‘quv dasturlarini takomillashtirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda.

Madaniy obyektlarni saqlash va ulardan foydalanish o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlash zarurligi aniqlandi. Ko‘plab tarixiy obidalar restavratsiya qilish va zamonaviy infratuzilma bilan ta‘minlashni talab etadi, biroq ularni shunchaki tijorat maqsadida ekspluatatsiya qilish xavfi ham mavjud.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, raqamli marketing va zamonaviy reklama vositalari orqali O‘zbekistonning madaniy-tarixiy salohiyatini dunyo bozoriga samarali chiqarish imkoniyati mavjud. Buning uchun xalqaro ko‘rgazmalar va onlayn platformalarda faol ishtirok etish lozim.

1-jadval. Madaniy turizm rivojlanish omillari jadvali

Madaniy Turizm Rivojlanish Omillari	Kuchli Tomonlar	Zaif Tomonlar	Imkoniyatlar	Xavf-Xatarlar
Infratuzilma	Boy madaniy meros va tarixiy obidalar	Infratuzilmaning ayrim hududlarda sust rivojlanishi	Turizm sanoatiga davlat tomonidan ko‘rsatilayotgan qo‘llab-quvvatlash	Iqlim o‘zgarishlarining tarixiy obidalarga ta‘siri
Xizmatlar Sifati	Zamonaviy transport infratuzilmasi	Xizmatlar sifatining turlicha bo‘lishi	Xalqaro turizm markazlari bilan hamkorlikni rivojlantirish	Madaniy merosning noturli ekspluatatsiyasi

Madaniy Turizm Rivojlanish Omillari	Kuchli Tomonlar	Zaif Tomonlar	Imkoniyatlar	Xavf-Xatarlar
Marketing va Raqamli Reklama	Dunyo bozorida brendga aylanish imkoniyatlari	Madaniy merosning noto'g'ri ekspluatatsiyasi	Yangi turistik marshrutlarni ishlab chiqish	Ayrim hududlardagi xavfsizlik muammolari
Kadrlar Malakasi	Mahalliy aholining madaniy merosga nisbatan katta qiziqishi	Malakali mutaxassislarning yetishmasligi	Turizmni rivojlantirish bo'yicha milliy strategiya ishlab chiqish	Raqobatbardosh mamlakatlar bilan raqobat qilish
Tarixiy Obyektlarni Saqlash	Xalqaro turizm tarmoqlariga a'zo bo'lishi	Restavratsiya va konservatsiya ishlari bo'yicha kamchiliklar	Zamonaviy marketing texnologiyalaridan foydalanish	Mahalliy aholi tomonidan qarshiliklar
Xalqaro Hamkorliklar	Yuqori turistlarni jalb qilish potentsiali	O'zbekistonning raqamli turizm tizimi hali to'liq rivojlanmagan	Madaniy va tarixiy obidalar orqali qishloq turizmini rivojlantirish	Turizmni tez rivojlantirish natijasida madaniy qadriyatlarni yo'qotish xavfi

Ushbu jadvalda madaniy turizmni rivojlantirish uchun muhim omillar va ularning kuchli tomonlari, zaif tomonlari, imkoniyatlari hamda xavf-xatarlar ko'rsatilgan. Har bir omilning o'ziga xos kuchli va zaif tomonlari mavjud bo'lib, bu turizmni samarali rivojlantirish uchun strategik yondashuvlarni belgilashda yordam beradi. Imkoniyatlar va xavf-xatarlar esa turizm sanoatini rivojlantirish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni va ular uchun potentsial yechimlarni ko'rsatadi.

XULOSA

Madaniy turizm O‘zbekiston iqtisodiyoti va madaniyatini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Mamlakatning tarixiy va madaniy merosi turizm sanoatining barqaror asosiga aylanishi uchun yetarlicha resurslar mavjud.

Kelgusida infratuzilmani rivojlantirish, malakali kadrlar tayyorlash va zamonaviy marketing strategiyalarini amalga oshirish asosiy ustuvor yo‘nalishlar bo‘lib qoladi. Shuningdek, madaniy obyektlarning saqlanishi va foydalanilishi o‘rtasidagi balansga qat‘iy rioya qilish zarur.

O‘zbekiston dunyo madaniy turizm xaritasida o‘z o‘rnini mustahkamlashi uchun milliy va xalqaro miqyosdagi hamkorliklarni kuchaytirishi kerak. Turizm strategiyasida barqarorlik va madaniy qadriyatlarni asrash tamoyillari asosiy mezon bo‘lib xizmat qilishi lozim.

Madaniy turizm sohasida puxta rejalashtirilgan islohotlar va amaliy chora-tadbirlar natijasida O‘zbekiston yaqin yillarda mintaqaning madaniy turizm markazlaridan biriga aylanishi ehtimoldan xoli emas.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Richards, G. (2001). Cultural Attractions and European Tourism. CABI Publishing.
2. Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). Heritage Tourism. Pearson Education.
3. UNWTO (2022). World Tourism Barometer. United Nations World Tourism Organization.
4. O‘zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi rasmiy hisobotlari, 2024.
5. Smith, M. K. (2009). Issues in Cultural Tourism Studies. Routledge.

